

- класно-дистанційна форма, коли студенти однієї групи вивчають предмет у дистанційній формі й можуть спілкуватися зі своїм викладачем;
- здобувачі освіти беруть участь у окремих тематичних вебінарах, які обговорюються на очних заняттях;
- змішана модель навчання – використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів у класичному навчанні із застосуванням елементів асинхронного й синхронного дистанційного навчання.

Змішане навчання має переваги дистанційного навчання й виключає його недоліки. Останнім часом спостерігається тенденція до розвитку змішаного навчання, яке поєднує в собі й традиційні, і дистанційні форми навчання [6; 10].

Переваги дистанційного навчання такі [4; 7]:

- невисока вартість навчання за рахунок скорочення витрат на оренду приміщень і аудиторій. Також студенти заощаджують на проїзді й оренді житла;

- зручний графік і можливість контролю навантаження, коли студент самостійно планує розклад занять і розподіляє свою завантаженість. Навчання в зручному темпі, коли студенти можуть не переживати, що відстануть від групи, й індивідуально вибирають найбільш комфортний темп;

- підходить для людей з обмеженими можливостями. Люди, не спроможні відвідувати навчальну установу, можуть освоїти професію дистанційно. Відсутність прив'язки до місцевості проживання учня, коли навчання забезпечується з будь-якого місця, де є інтернет;

- поєднання навчання й роботи, коли дистанційне навчання може проходити паралельно роботі, що дозволяє здобути не тільки теоретичні, а й практичні знання;

- цілодобовий доступ до матеріалів, коли здобувачі освіти в будь-який час можуть користуватися навчальними матеріалами. Дистанційна система освіти дозволяє виходити на зв'язок із викладачем і одержувати відповіді на всі запитання;

- сприятливе становище, тому що контрольні тести студент виконує у звичному місці, не відчуває стресу. На підсумки навчання не впливають настрої викладача, успішність із інших дисциплін та інші чинники.

Необхідно також нагадати про загальні проблеми, які виникають при дистанційному навчанні. Так, складаючи навчальні матеріали, необхідно враховувати, що значна частина здобувачів освіти мають невеликий досвід дистанційного навчання. Заняття зазвичай готують викладачі, які належать до традиційної системи освіти, тому ці матеріали, звісно, не повністю адаптовані до нової форми навчання.

Студенти, які навчаються дистанційно, частіше мають непевність у результатах навчання. Важливі також відсутність контакту з викладачем і недостатність соціальної взаємодії здобувачів освіти, що може призвести до проблем із самооцінкою. Крім того, лише малий відсоток спеціальної літератури наявний у онлайн-режимі. Незважаючи на помітний успіх дистанційного навчання, у суспільстві є думка, що студенти, які працюють в умовах дистанційного навчання, менш якісно підготовлені [3; 7].

Для усунення недоліків дистанційної освіти необхідно використовувати різні форми й методи дистанційного навчання. Основними формами онлайн-навчання стали відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі [4; 5].

Відеоконференція – це конференція в режимі реального часу он-лайн, один із сучасних способів зв'язку, який дозволяє проводити заняття, коли здобувачі освіти й викладач перебувають на відстані, а обговорення відбувається в режимі реального часу з можливістю супроводжувати лекцію наочним матеріалом. Викладач може викладати відеолекції з певних тем і ставити питання, які будуть обговорюватися на лекційному аудиторному занятті. Студенти будуть змушені не тільки подивитися відеолекцію, а й підготувати відповіді на запропоновані викладачем питання. Використання відеолекцій створює ефект присутності в аудиторії, можна заощаджувати час на аудиторних заняттях, звертати більшу увагу на складні моменти теоретичного матеріалу.

Крім того, за цієї форми навчання підвищується якість засвоєння навчальної інформації. Такий виклад теоретичного матеріалу дозволяє викладачеві найбільш повно розкрити тему, а студенту – вивчати її в індивідуальному темпі, опрацюовуючи найбільш складні моменти. На відеолекції доцільно відводити близько 25% навчального матеріалу, тому що безпосереднє спілкування на аудиторному занятті дозволяє викладачеві здійснювати зворотний зв'язок зі здобувачами освіти й відразу реагувати на запитання, які в них виникають [2; 5; 10].

Форум – найпоширеніша форма спілкування в дистанційному навчанні. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Чат – це спілкування в режимі реального часу через інтернет: текстовий, голосовий, аудіо- і відеочат. Найбільш поширеним став текстовий чат. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що важливо під час вивчення іноземної мови в дистанційній формі. Блог – це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Електронна пошта використовується для організації спілкування викладача і студента, а також студентів між собою. Для поточного контролю в ході дистанційного навчання зручно використовувати різноманітні анкети, які є гнучким інструментом, оскільки запитання можна ставити по-різному. Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями дозволяють створювати групи, чати, вести обговорення інформації.

Для дистанційного навчання необхідно розробити структуру електронного навчального курсу [10]. Для цього потрібно створити робочу програму, провести календарне планування дистанційного курсу, розробити критерії оцінювання студентів, зібрати матеріал відповідно до робочої програми з дотриманням системності надання навчального матеріалу й вибрати джерела для навчання. До структури навчального модуля входять теоретичний навчальний матеріал, який містить навчальні ресурси, мультимедійні презентації, лекції, практичні роботи, завдання для самостійної роботи й модульний контроль. Для оцінювання знань, умінь і навичок, здобутих під час вивчення кожного модуля курсу, використовуються індивідуальні завдання, тести й опитування за допомогою контрольних запитань.

Висока наочність подання навчального матеріалу є однією з важливих сторін електронних навчальних матеріалів. Електронний навчальний контент поєднує в собі різні способи надання інформації, що набагато покращує розуміння навчального матеріалу й якість навчання [1; 2; 7]. Таким чином, формування дистанційного курсу складається з аналізу, опрацювання, перевірки, оцінки й корекції.

Пропонуються такі моделі дистанційного навчання: класичні, модифіковані, інноваційні [8; 10]. Одна з відомих форм дистанційного навчання, дистанційно-очна, має багато переваг перед традиційною, адже в одному навчальному модулі можна зосередити велику кількість необхідної інформації для проведення занять факультативу, спецкурсу. Реалізація основних завдань дистанційно-очного навчання на заняттях факультативів, спецкурсів забезпечить стимулювання здобувачів освіти до самоосвіти, сприятиме виробленню навичок дистанційного навчання й підвищенню результатів їхньої успішності [3; 6]. Перевагою дистанційно-очного навчання перед дистанційним є можливість додаткового спілкування викладача й студента, коли той перебуває під керівництвом педагога й одержує відгуки про свої успіхи.

Висновки. 1. У сучасних умовах дистанційне навчання у сфері вищої школи стало невід'ємною частиною системи освіти, воно робить процес гнучким, цікавим і багатофакторним. Від традиційних методів воно відрізняється підвищенням ролі самостійної роботи, розвитку відповідальності, дисципліни й цілеспрямованості.

2. Методи дистанційного навчання мають бути спрямовані на здобуття знань на відстані й забезпечувати ефективність їх засвоєння. Саме застосування особистісно-орієнтованого підходу в дистанційному навчанні й дистанційно-очної форми навчання з використанням відеоконференцій допомагає врахувати індивідуальні особливості студентів й виробити коректну модель онлайн-комунікації.

Список використаної літератури

1. Allen, I. E., Seaman, J. Changing course: Ten years of tracking online education in the United States/ I. E. Allen, J. Seaman. // Babson Survey Research Group and Quahog Research Group, 2013. – 47 p. – Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED541571.pdf>.
2. Burac M. A. P. Assessing the impact of e-learning system of higher education institution's instructors and students / M. A. P. Burac, J. M. Fernandez, M. M. A. Cruz and J. Dela Cruz//Published under licence by IOP. Publishing Ltd IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, ICITDA, 2018. – Vol. 482. – Art. 012009.
3. Goel A., Goel S.L. Distance Education in 21st Century/A. Goel, S.L. Goel// Deep and Deep Publication, 2009. – 300 p.
4. Holmberg B. The Evolution, Principles and Practices of Distance Education/B. Holmberg//Oldenburg: Bibliotheks und Informationssystem der Universitat Oldenburg, 2008. – Vol. 11. – 173 p.
5. Kuźmicz K. E-learning: kultura studiowania w przestrzeni sieci. / K.E. Kuźmicz // Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2015. – 176 s.
6. Lokanath M., Tushar G., Abha Sh. Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic/ M. Lokanath, G. Tushar, Sh. Abha // International Journal of Educational Research Open. – 2020. – Vol.1. – Art. 100012.
7. Plebańska M., Kula I. E-learning: treści, narzędzia, praktyka/ M. Plebańska, I. Kula // Warszawa: Wydawnictwo ALMAMER Szkoła Wyższa, 2011. – 100 s.
8. Simpson O. Supporting students in online, open and distance learning/ O. Simpson // London: Kogan page Limited, 2002. – 237 p.
9. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
10. Кухаренко В. М. Дистанційний навчальний процес: [навчальний посібник] / В. М. Кухаренко [у співавторстві]; [за ред. В. Ю. Бикова, В. М. Кухаренка]. – К. : Міленіум, 2005. – 292 с.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНОЇ ІМУНОЛОГІЇ Й АЛЕРГОЛОГІЇ

Ляховський В.І., Ляховська Н.В., Власова О.В., Луценко Р.В.

Полтавський державний медичний університет

Проаналізовано можливість використання мегаконігтивних здібностей студентів у вивченні клінічної імунології й алергології. В основу цього підходу покладено широку різноджерельну інформацію про імунні механізми розвитку й лікування COVID-19.

Ключові слова: клінічна імунологія, мегаконігтивні здібності, антивірусний імунітет, COVID-19.

The article analyzes the possibility of using megacognitive capabilities of students in the study of clinical immunology and allergology. This approach is based on extensive information on the immune mechanisms of development and treatment of COVID-19.

Key words: clinical immunology, megacognitive abilities, antiviral immunity, COVID-19.

Одним із основних актуальних завдань викладачів і студентів медичного ЗВО є бажання бути в тренді сучасних світових науково-практичних досягнень у галузі медицини. Останні два роки особливого вибору акцентуації не було, проблема, яку намагається розв'язати все людство, одна – COVID-19. До цього десятиріччями навчальний процес із клінічної імунології й алергології відбувався традиційно, насамперед на основі роботи з пацієнтами в клініці. Студенти вивчали структурні й функціональні особливості імунної системи, засвоювали прикладну значимість сучасних імунологічних методів дослідження, вивчали специфічність імунної системи залежно від віку, клінічні прояви імунопатології й різновиди імунотерапії, пізнавали особливості аутоімунних процесів, оволодівали інформацією про імунопатогенез і терапію в онкології, акушерстві-гінекології, регенеративній медицині й трансплантології. У відповідь на пандемію COVID-19 усім медичним ЗВО не тільки в Україні, а й по всьому світу довелося швидко адаптувати свої знання, освітні програми відповідно до соціально-епідеміологічних вимог суспільства й переходити на дистанційну або ж змішану (онлайн і офлайн) схему навчання [1;8;9].

Виявилось, що дистанційне навчання – це новий виклик системі медичної освіти. Така специфічність вимагає від викладачів і студентів нових знань і вмінь, швидкого реагування, обрання дієвих онлайн-інструментів для проведення занять. В умовах кризи COVID-19 онлайн-освіта вимушено стала педагогічним проривом від традиційного методу до інноваційного сучаснішого викладання й навчання, від аудиторії до «Zoom», від особистого до віртуального, від семінарів до вебінарів. Нові вимушені методи подачі знань, на жаль, дещо втрачають клінічну частину, але відкривають багато аспектів, які дозволяють їх розглядати як нові тренди розвитку медичної освіти.

Педагогічна теорія вчить нас, що студенти найкраще навчаються, займаючись складними питаннями і метакогнітивно розмірковуючи про те, як підходити до їх вирішення. Формування цього набору навичок у сучасних студентів, які звикли здобувати свої знання з різноманітних засобів масової інформації, приводить до нового погляду на викладання дисциплін [10]. Ці концепції вимагають від викладачів гнучкого підходу до організації навчального процесу, часто з використанням креативних стратегій навчання [7].

Без сумніву, в останні два роки найбільше когнітивної інформації пов'язано з COVID-19. Це й засоби масової інформації, і значна кількість подкастів і особливо вільний доступ до неймовірно великої кількості світової нової спеціальної літератури, присвяченої питанням SARS-CoV-2-інфекції, тобто антивірусному імунітету. Ураховуючи все це, клінічна імунологія стала мейнстрімом сьогодення. До нюансів патогенезу, клініки, діагностики, лікування й профілактики COVID-19 виріс життєво необхідний інтерес у широкого загалу, не кажучи про медиків. Практично одразу з поширенням SARS-CoV-2 стало зрозуміло, що на цьому різновиді інформаційного "хайпу" викладачі мають створити можливість для захоплення й покращення сприйняття навчального матеріалу студентами, лікарями-інтернами, незалежно від форм навчального процесу. Річ у тім, що один із у постулатів класичної імунології, викладений лауреатом Нобелівської премії (1960 р.) вірусологом Френком Бернетом, у спрощеному вигляді стверджує, що на «кожне чуже» у нашому організмі є свій лімфоцит/антитіло. Наразі це стало загальновідомим переважно через діагностичну значимість визначення специфічних імуноглобулінів при COVID-19, що виконуються за допомогою ІФА. Якщо ці факти перенести на широкий план, то можна сказати, що імунна відповідь має свої сталі, дуже подібні реакції на кожен групу збудників, у тому числі й на такий внутрішньоклітинний патоген (на активній стадії розвитку) як вірус. Спираючись на механізми розвитку COVID-19, ми можемо поглиблено вивчати особливості клітинної імунної відповіді при багатьох захворюваннях, які мають подібний патогенез. Наприклад, вивчаючи дифодіагностику різновидів імунної відповіді: антитілозалежного посилення інфекції (АЗПІ), антитілозалежної клітинної цитотоксичності (АЗКЦ) і комплементозалежної цитотоксичності (КЗКЦ) ми паралельно вирішуємо нагальне питання вакцинації від COVID-19, у тому числі в перехворілих. Усі ці імунні реакції доволі складні, але мають велике прикладне значення, оскільки є одними з основних патогенетичних механізмів у трансплантології, аутоімунній патології, алергології й онкології.

Другий приклад асоціативних інформаційних взаємозв'язків може бути пов'язаний із достатнім накопиченням у студентів фактів про цитокиновий шторм у хворих на COVID-19. Користуючись своїми метакогнітивними здібностями, студенти під керівництвом викладача можуть освоїти патогенетичні дії прозапальних медіаторів не тільки при SARS-CoV-2-інфекції, а й при інших патологіях, насамперед при типовому бактеріальному сепсисі.

Ще один перехід від проблем COVID-19 до осучаснення викладання клінічної імунології – це відкриття нових горизонтів імунодіагностики [2]. Це й відеорозбори RNAseq-досліджень, присвячених РНК-секвенуванню біологічних зразків різних штамів SARS-CoV-2, й інтерпретації даних мультиплексних імуноаналізаторів, і з'ясування термінів захворювання COVID-19 за рівнем авідності специфічного IgG. Особливе практичне значення мало обґрунтування потреби у виявленні специфічних антитіл до фрагментів десмосом. Це інноваційне диференціальне діагностичне дослідження дало змогу диференціювати тяжкі прояви бульозних уражень шкіри у хворих із постковідним синдромом.

Посилений інтерес студенти й лікарі-інтерни проявляють до протоколів лікування різних форм COVID-19. Розбір питань використання довенних імуноглобулінів, широкого спектра моноклональних антитіл і особливостей вакцинації при SARS-CoV-2-інфекції складають основу заняття з імунотерапії.

Часто нову інформацію, пов'язану з імунними механізмами при COVID-19, «приносять» на заняття студенти й лікарі-інтерни. Оскільки багато проблем цього захворювання залишаються нерозв'язаними, періодично звичайне заняття переростає в дискусію, де кожний студент має можливість реалізувати свою суб'єктивну активність, продемонструвати позицію, виявити власне ставлення до поки що не зовсім зрозумілих питань розвитку сучасної медицини, клінічної імунології. Такі форми освітнього процесу розширюють освітню сферу, передбачають синхронну взаємодію викладача і студентів у одному інформаційному просторі, у тому числі у веб-середовищі й підключення до дискусії всіх студентів групи. Ураховуючи те, що в деяких групах є студенти чи лікарі-інтерни першого року, які безпосередньо працюють із ковідними хворими, на занятті відбувається не тільки поглиблення знань, а й обмін досвідом.

У процесі занять виявляється, що переважна більшість студентів, лікарів-інтернів свідомо прищепилися проти SARS-CoV-2. У цьому аспекті дуже важлива подальша робота студентів і лікарів-інтернів у активному просвітницькому руслі. Виявляється, що це є однією з найпотужніших позитивних протипандемічних сигнальних можливостей сучасного суспільства [5]. У першу чергу це стосується пояснення широкому загалу важливості вакцинації й дотримання вимог санітарно-протиепідемічного режиму.

Насамкінець зазначимо, що ми, як і світова медична спільнота, пересвідчилася у достатній ефективності сучасних інноваційних методів навчання [6;4], оскільки велика частина інформації, яку студенти-медики мають обробляти, є абстрактною й часто вимагає візуального представлення для ідеального розуміння. Використання навчальних відео стало допоміжним джерелом інформації для студентів [10]. Завдяки своєму багатому аудіовізуальному контенту ці сайти особливо привабливі в контексті змішаного навчання, де традиційні методи поєднуються з цифровими мультимедійними засобами в інтернеті. Це дозволяє студентам контролювати аспекти індивідуального навчання, такі як час, місце або темп. Наявність аудіовізуального навчального матеріалу особливо важлива для вивчення імунозалежних патофізіологічних процесів, в яких беруть участь численні регулятори-пептиди, існують складні, багатокомпонентні послідовності реакцій. Такий виклад інформації значно підвищує рівень сприйняття його студентами, але через деякі обставини залишає багато запитань, що потребують обов'язкового пояснення викладача. Сучасне отримання студентами когнітивної різноджерельної інформації про COVID-19 дає змогу викладачу, беручи до уваги мегаконгнітивні можливості своїх учнів, асоціативно використовувати їх для завоювання навчального матеріалу, пов'язаного з іншими патологічними станами. Робота в нових, інформаційно напружених умовах дозволила нам створити банк нових клінічних ситуаційних задач (на основі конкретних клінічних випадків із ковідними хворими), організувати набір фотоматеріалів, відеофільмів, присвячених цій пандемічній патології. Це дає надію на якісне викладання й здобуття освіти за допомогою різних форм навчання.

Список використаної літератури

1. Anbarchi N, Hernando-Vesiana A. The pandemic is a chance to rethink education, not to be content with online lectures. Guardian. 2020; Available at: <https://www.theguardian.com/education/2020/dec/18/the-pandemic-is-a-chance-to-rethink-education-not-settle-for-online-lectures>.
2. Groshell S, Groshell Z. After 100 years of the same model of learning, it is time to throw out textbooks. Education Rickshaw. 2021. Available at: <https://educationrickshaw.com/2017/12/02/after-100-years-of-the-same-teaching-model-its-time-to-throw-out-the-playbook/>.
3. Hodge CB, Moore S, Lockee BB, Trust T, Bond MA. The difference between emergency distance learning and online learning. 2020; EDUCAUSE, Available from: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>.
4. Raikos A, Waidyasekara P. How useful is YouTube in learning heart anatomy? Anat Sci Educ. 2014;7(1):12–8.
5. Rose S. Medical Student Education in the Time of COVID-19 JAMA. 2020. 323(21):2131-2132.
6. Stafford P., Henry D., Turner I., Smith DP, Francis New Jersey. Restructuring of education: practical thinking in a pandemic. Biologist. 2020; 67: 24–27.
7. Stranford S. A., Judith A. Owen J. A., Mercer F., Pollock R. R./Active Learning and Technology Approaches for Teaching Immunology to Undergraduate Students /Front Public Health. 2020; 8: 114.
8. Wilkinson TS, Nibbs R, Francis NJ. Reimagining laboratory-based immunology education in the time of COVID-19. Immunology-2021;163(4):431-435. doi:10.1111/imm.13369.
9. Балашов Е. Особливості метакогнітивної усвідомленості у навчальній діяльності студентів/ Збірник наукових праць: Проблеми сучасної психології. С. 11- 34. Кам'янець-Подільський. 2020. 388 с.
10. Костецька М. Підвищення якості вищої освіти як чинник розвитку і модернізації змісту освітнього процесу / М. Костецька // Молодь і ринок. – 2017. – № 1. – С. 140-144.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА В ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІД ЧАС ПОЧАТКОВОГО ФОНЕТИКО-ГРАМАТИЧНОГО КУРСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Максименко Н.В.

Полтавський державний медичний університет

Розглядаються проблеми формування навичок та інтересу до письма в іноземних слухачів під час початкового фонетико-граматичного курсу української мови. Від досягнення позитивних результатів у цьому напрямі залежать подальші успіхи майбутніх студентів, тому навчання зразкового письма можна вважати важливим аспектом викладання української як іноземної.

Ключові слова: письмо, каліграфія, варіативність, літера, рукописний текст, друкований текст, графіка.

The article considers the problems of forming skills and students' interests in writing during the initial Ukrainian phonetic and grammar course. Further success of students depends on the achievement of positive results in this direction, therefore the teaching of model writing can be considered an important component of teaching Ukrainian as a foreign language.

Key words: writing, calligraphy, variability, letter, handwritten text, printed text, graphics.

Вивчення мови іноземними громадянами – це правильний шлях до осягнення української культури й українського народу. Це міст, який з'єднує свідомість різних людей. Перефразувавши відомий вислів В.Гумбольдта про те, що кожна мова – це особливий світ, можна твердити, що кожна мова – це особливий психолінгвістичний апарат. Коло мовознавчих питань, які розглядаються в процесі викладання української мови як іноземної, дуже широке.

Однією зі сходинок оволодіння українською мовою є письмо. Письмо – це комплексний вид навчальної діяльності. Говорячи про формування навичок письма, ми маємо на увазі, що під письмом розуміється діяльність, спрямована на вираження думок у письмовій формі.

Навчаючи іноземних слухачів письма, викладач має постійно прагнути того, щоб дати їм необхідні знання й навички правильного й розбірливого, красивого і грамотного письма, бо від цього великою мірою залежать подальші успіхи в навчанні.

На практиці викладачі нерідко фіксують, що багато іноземних слухачів не хочуть вчитися писати прописні букви. Аргументується небажання тим, що англійською вони пишуть друкованими, зараз усі користуються клавіатурою, тому нема чого витратити енергію на освоєння української графіки, їм здається це безглуздом. Це зумовлено ще тим, що сучасна людина все рідше пише від руки, бо все можна надрукувати.

Якщо мета слухачів – вивчення української мови не на рівні виживання, а для подальшої фахової підготовки (зокрема в медичній галузі), то повноцінне навчання української каліграфії стає нагальною необхідністю. До того ж, на думку багатьох методистів, «включення різних письмових вправ у навчання говоріння, слухання і читання допомагає кращому засвоєнню і закріпленню поданого усним шляхом мовного матеріалу, оскільки в цьому випадку працюють всі види аналізаторів: слуховий, зоровий, кінестетичний, моторний. Завдяки опорі на багаточисленні й різнобічні тимчасові зв'язки засвоєння матеріалу стає більш швидким, а сам процес засвоєння - більш легким» [4, с.342].

Письмо складається з цілого ряду структурних компонентів, багатьох правил і вмінь, оволодіння якими – складний довготривалий процес, зокрема для іноземних здобувачів освіти. Процес письма характеризується великою психологічною складністю і спрямованістю уваги того, хто пише, передусім на його зміст, бо під час письма слухачі позбавлені можливості користуватися допоміжними позамовними засобами мовлення - інтонацією, мімікою, жестами, які допомагають краще висловити думку і ставлення до сказаного. Це змушує слухачів вимогливіше ставитися не тільки до змісту висловленого, а й до засобів його вираження. Унаслідок цього процес стає значно напру-